

Gezinsgericht werken in Justitiële Jeugdinrichtingen en Jeugdzorgplusinstellingen ten tijde van de coronacrisis

Tips voor medewerkers hoe het contact met het (gezins)-systeem te stimuleren en hoe om te gaan met spanningen en situaties als gevolg van beperkende maatregelen

Het belang van contact en sociale steun in tijden van onzekerheid en spanning

Het onderling contact voor jongeren en ouders in de gesloten instellingen staat door beperkende maatregelen als gevolg van de coronacrisis onder druk. Terwijl juist in deze tijd van onzekerheid en ook angst dat contact met geliefden extra nodig is, juist ook voor jongeren en hun gezinsleden. Daarom doen we via deze handreiking aan de medewerkers van JJI's en JZplus om het contact tussen jongeren en ouders en andere belangrijke familieleden te stimuleren en te faciliteren. Hoe? Dat leest u hier!

Introductie

Het zijn moeilijke tijden voor onze jongeren in de JJI's en JZplus-instellingen. Jongeren ondervinden veel stress als gevolg van de beperkende maatregelen, zoals verlopen die worden ingetrokken, maar ook beperkingen in het bezoek. Vanzelfsprekend gaat er veel aandacht uit naar hoe de jongeren hiermee zo goed mogelijk te helpen en ondersteunen. Maar daardoor mag de aandacht voor hun ouders en andere familieleden niet verslappen. Juist voor hen zijn dit ook extra moeilijke tijden. Aandacht voor het systeem-/gezinsgericht werken is juist nu heel noodzakelijk. Bovendien kan het contact ouder-jongere juist een protectieve factor zijn in het omgaan met de spanningen die deze periode met zich meebrengt. In deze handreiking beschrijven we een aantal mogelijke gevoelens en gedragingen die het gevolg kunnen zijn van de onzekerheid en angst dit alles kan oproepen bij onze jongeren en hun familieleden. Tevens geven we een aantal tips hoe hiermee kan worden omgegaan en hoe het onderling contact door medewerkers en instellingen gestimuleerd en gefaciliteerd kan worden.

Wat te verwachten: mogelijke reacties en gevoelens

Iedereen reageert verschillend op spanningsvolle situaties. Natuurlijk zijn er 'gezonde' coping reacties, zoals afleiding vinden, actiegericht oplossingen bedenken, goede gewoontes vasthouden, steun mobiliseren, gevoelens delen, e.d. En ook zal een gedeelte van jongeren en ouders nuchter reageren en de situatie 'nemen zoals die is' en 'proberen er het beste van te maken'. Maar dit geldt niet voor iedereen. Jongeren in deze instellingen, en soms ook hun ouders, kunnen minder adequate coping vaardigheden hebben om met situaties als deze om te gaan. Hieronder staat een aantal van de mogelijke gevoelens en reacties waar medewerkers dus ook rekening mee dienen te houden:

Angst en zorgen omtrent over:

- de gezondheid: natuurlijk kan er zowel bij jongeren als ouders zorg zijn over de eigen gezondheid. Maar juist de geslotenheid (met veel jongeren en medewerkers geconcentreerd bij elkaar) kan maken dat ouders angstig zijn dat hun kind besmet wordt, of andersom: dat jongeren zich zorgen maken dat hun ouders 'buiten' besmet raken en zij niet weg kunnen.
- de financiële situatie: het verlies van werk en inkomen. Veel ouders hebben al te maken met krapte in hun budget, en zijn nu extra bezorgd vanwege verlies van inkomsten of angst daarvoor.
- de kwaliteit en competentie van de instelling: voor sommige jongeren en ouders is het al moeilijk om vertrouwen te hebben en dat kan door de huidige situatie extra bemoeilijkt worden.

Afhankelijkheid: het gevoel van zelfcontrole van iedereen is in deze periode aangetast. Voor ouders én jongeren in gesloten instellingen geldt dit extra door alle maatregelen waarop ze nu geen invloed hebben.

Onmacht en schuld niet voor elkaar te kunnen zorgen en er minder voor elkaar te kunnen zijn; natuurlijk kan dit appelleren aan al bestaande gevoelens van schuld en schaamte.

Onzekerheid of frustratie over hoe lang deze situatie gaat duren en onzekerheid over de toekomst.

In de steek gelaten voelen of eenzaamheid kunnen opgeroepen worden door de huidige situatie.

Boosheid of zelfs agressie omdat dit je overkomt en omdat autoriteiten/instanties je beperkingen opleggen daar waar dit al eerder is gebeurd.

Verveling vanwege het niet werken of omdat dagelijkse activiteiten niet of minder doorgaan.

Opstandigheid of de neiging tot ongewenste of zelfs destructieve coping, zoals gebruik van drugs, alcohol of juist als gevolg van het gebrek hieraan.

Symptomen van depressie, zoals gevoelens van hopeloosheid, verandering in stemming, eetlust of slaap.

Symptomen van post-traumatische stress; bij m.n. jongeren met al bestaande PTSD-klachten kunnen klachten versterkt of opnieuw getriggerd worden.

Het vasthouden en stimuleren van ouders-jongere contact is heel belangrijk bij het omgaan met deze gevoelens. Heel belangrijk is het om niet vanuit de belemmeringen en beperkingen te denken en opereren, maar juist ook vanuit de kansen die er liggen. Daar gaan we hierna verder op in.

Manieren om ouders te steunen

ERKEN HET BELANG VAN HET CONTACT EN DE RISICO'S VAN VERMINDERING VAN CONTACT

Dit is erg belangrijk. Want alleen als dit belang erkend wordt, zal het leiden tot de noodzakelijke maatregelen en interventies. We adviseren om nog sterker de gezinsgerichte uitgangspunten te benadrukken, zoals omgeving een rol laten spelen, samen te werken met ouders en onderlinge relaties te stimuleren. Juist kwetsbare gezinnen zitten in deze situatie heel snel aan hun grenzen. Onze gezinnen moeten het idee hebben dat ze ergens terecht kunnen, ook al is dat telefonisch of via sociale media. Het niet kunnen ontsnappen aan je zorgen, thuis moeten werken, kinderen bezig houden, en je onzeker voelen over je kind dat ergens vast zit: het is stress verhogend voor hen. Daarom ook de oproep aan alle medewerkers, zoals pedagogisch medewerkers,

(afdelings)managers, directieleden, teamleiders, behandelcoördinatoren, behandelaren enz. om dit belang van contact te erkennen en te benadrukken naar elkaar.

FACILITEER HET FACE TO FACE CONTACT

DJI laat voor de JJI's contact face to face (ftf) onder bepaalde voorwaarden toe. Dat is mooi! Binnen de Jeugdzorgplus is er echter geen landelijk eenduidig beleid. Wij doen een dringend beroep om ook in deze instellingen het contact tussen ouders en jongere waar mogelijk ook ftf te continueren, zolang dit valt binnen de richtlijnen van de overheid. Bij het huidige beleid van hygiënische en beperkende maatregelen is continuering van ouder-jongere contact wel mogelijk. Gedacht kan worden aan:

- bezoek in een aparte ruimte
- limiteren van aantal bezoekers per keer
- in acht nemen van aantal hygiënische voorwaarden

FACILITEER EN STIMULEER ONLINE CONTACT

Praktisch

Er zijn vele mogelijkheden om contact online vorm te geven:

Telefoneren kan natuurlijk, maar **beter is om videobellen** te gebruiken via zoom, skype, facetime of whatsapp bellen. Het is belangrijk dat mensen elkaar ook zien, niet alleen horen.

Faciliteer dit als instelling door een groepsmobiel te gebruiken, of **iPads, of computers**. Wij hoorden al goede voorbeelden, van instellingen die zorgen dat op iedere groep 1-2 iPads beschikbaar zijn voor dit doel.

Richt als het even kan hiervoor een aparte ruimte of plek in om privacy te garanderen; niet alle jongeren zullen met andere jongeren op de achtergrond aanwezig met ouders hun kwetsbare gevoelens durven delen.

Ook adviseren we dat jongeren **een aantal keren per week gratis naar huis kunnen bellen** als online minder tot de mogelijkheden behoort.

Andere sociale contacten blijven eveneens belangrijk. Vaak komen vrienden/vriendinnen op bezoek. Ook dat is nu beperkt. Daarom adviseren we om extra – gratis -belmogelijkheden te geven om ook deze sociale contacten te onderhouden.

Zorg voor kaarten die jongeren naar ouders, partners, kinderen of vrienden kunnen versturen.

Inhoudelijk

Naast het stimuleren en faciliteren van contact vraagt de huidige situatie ook van medewerkers bewust aan en aantal zaken aandacht te besteden.

TIPS VOOR MEDEWERKERS IN CONTACT OUDERS

Het continueren en stimuleren – zowel ftf als online - van het contact is dus erg belangrijk. Het maakt het mogelijk het onderlinge contact in stand te houden, mogelijk zelfs te verbeteren. Het kan steunend zijn voor jongeren én ouders om te weten dat men onderling verbonden is. We geven hier een aantal tips hoe het systeem-/gericht werken concreet te maken.

Geef ouders erkenning dat de huidige situatie moeilijk is. Hoewel dit logisch lijkt, verbindt het met ouders door hun gevoel te reflecteren. Toon expliciet je medeleven: *“Ik snap dat dit moeilijk is voor u. U zit op afstand en zou willen dat u meer kan doen”*

Betrek ouders bij hoe het met de jongeren gaat, want dat laat ouders voelen dat ze ertoe doen. Ouders kunnen zich zorgen maken. Ouders kunnen het gevoel hebben dat ze nu minder kunnen betekenen. Daarom is het belangrijk dat medewerkers ze op de hoogte brengen van hoe het gaat met hun zoon/dochter.

Spreek ouders aan op hun rol als ouder/opvoeder. Ouders denken weinig te kunnen doen of hebben er moeite mee dat de verantwoordelijkheid en taken nog meer bij de professionals komen te liggen. Daarom werkt voor ouders zeer bekrachtigend als ze in hun rol van ouder én opvoeder worden aangesproken en erkend. Dat kan op allerlei manieren: als de jongere het goed doet, kunnen we ouders zeggen dat ze hun zoon/dochter kunnen complimenteren daarvoor *“het helpt als u hem/haar laat weten dat hij/zij het erg goed doet en dat u daarop trots bent”*; als de jongere het moeilijk heeft, kunnen ouders gevraagd worden hen moed in te spreken, enz.

Versterk onderlinge liefde en betrokkenheid. De huidige situatie geeft ook, ondanks beperkingen, hiervoor mogelijkheden: *“We merken dat hij/zij echt opfleurt als hij/zij u heeft gesproken?”, of “Juist in deze situatie betekent de band die u met hem/haar heeft heel veel, dat geeft echt steun”*. Vertaal hun zorgen ook als uitingen van liefde en betrokkenheid.

Benadruk hoop. Gegeven de moeilijke situatie is het bij sommige ouders van belang hen expliciet te laten weten dat je als medewerker alles doet om goed voor hun zoon/dochter te zorgen. En dat je erop vertrouwt dat het goed komt: *“natuurlijk weet niemand hoe het verder zal gaan, maar wij doen er alles aan om goed voor hem/haar te zorgen en ik heb er vertrouwen in dat het uiteindelijk goed komt”*.

Bespreek mogelijkheden hoe ouders van belang kunnen zijn. Hoewel er beperkingen zijn, zijn er geen beperkingen in liefde, gesprek, creativiteit, fantasie en hoop of in zaken als muziek, enz. Vraag expliciet aan ouders na te denken hoe ze onder de gegeven omstandigheden van belang kunnen zijn. Denk hierin zelf actief mee. Op sommige leegroepen is een groepsmobiel waarop ouders berichten achter kunnen laten.

AANDACHT VOOR OUDERS ZELF

Het is belangrijk om ook expliciet aandacht te hebben voor het wel en wee van de ouders zelf. Wees niet bang om concrete vragen te stellen, bijv. *“hoe maakt u het zelf?” “Redt u het met de andere kinderen?”*, *“Zorg goed voor uzelf”*. Denk ook aan de volgende tips:

Benadruk het belang van zelfzorg omdat het belangrijk blijft dat ouders ook goed voor zichzelf blijven zorgen. Dan hoeft hun zoon/dochter zich ook minder zorgen over de ouder te maken. Benadruk het belang van dagritme, beweging en ontspanning.

Vraag naar sociale steun. Er zijn ouders die weinig steun hebben. Indien ouders openstaan voor vrijwilligers dan zijn er zeker initiatieven waarop een beroep gedaan kan worden, zoals www.nlvoorelkaar.nl/coronahulp/ of www.nietalleen.nl/

Vraag expliciet naar hun zorgen, ook financieel. Ga open het gesprek aan over zorgen die ouders nu hebben. Van sommige ouders is bekend dat ze het financieel moeilijk hebben, mede omdat inkomsten nu kunnen wegvallen. Bekijk of je contact met de ouder vertrouwd genoeg is om te vragen of ze geld hebben voor boodschappen. Of schakel zo nodig een andere collega/ketenpartner hiervoor in.

Geef, indien nodig, psycho-educatie. Dit kan gaan over het coronavirus, maar ook andere informatie kan welkom zijn. Zo staat er op de site www.nji.nl/coronavirus onder het kopje ‘Tips voor ouders’ belangrijke informatie.

Biedt nadrukkelijk hulp en steun aan. De huidige situatie geeft wellicht extra mogelijkheden om met ouders samen te werken. Geef aan dat we dit vanuit de instelling willen.

CONTACT MET ANDERE BELANGRIJKE PERSONEN

Opa's en oma's kunnen voor de jongeren van belang zijn, maar andersom zijn meerdere ouderen nu zelf ook geïsoleerd. Het is belangrijk dat zij niet vergeten worden.

Partners zijn er ook, zeker bij de oudere jongeren die in de JIJ's verblijven; soms zijn er mogelijk ook **kinderen**. Voorzieningen als 'bezoek zonder toezicht' e.d. zijn nu beperkt of gestopt. Het is heel belangrijk dat er gezocht wordt naar extra mogelijkheden tot ook online contact met deze belangrijke personen. Stimuleer jongeren om actief mee te denken hoe het contact onderhouden kan worden.

CONTACT MET ANDERE DISCIPLINES EN KETENPARTNERS

Schroom niet andere disciplines te betrekken. Voor pedagogisch medewerkers geldt: je staat er niet alleen voor. Zo hoorden we dat het MDFT-team van Teylingereind voor pedagogisch medewerkers standby is voor gezinnen die niet in behandeling zijn, maar waar men wel merkt dat ouders extra aandacht, telefonische gesprekken of begeleiding nodig hebben. Dit kan ook aan andere disciplines, zoals maatschappelijk werkers, andere behandelaren of psychologen/pedagogen gevraagd worden. Denk er aan dat ook nu tijdens overdracht of teambespreking ook die ouders besproken worden waarover extra zorgen zijn.

ALS ER CRISIS DREIGT

De druk loopt op bij kwetsbare gezinnen en gezinnen met multi-problematiek. De omgeving heeft de situatie nu thuis minder in beeld. Dat geeft zorgen. Veiligheid kan zelfs in het geding zijn. Onder druk kunnen ouders terugvallen in 'oude' gedragspatronen. Maak daarom gebruik van 'omdenken' door juist meer gebruik te maken van het netwerk om deze gezinnen heen, hoe fragiel of klein dat ook is. Zorg dat je weet dat er af en toe iemand langsgaat.

En zorg dat ook medewerkers uit jouw instelling beschikbaar zijn voor gezinnen waarvan je weet dat er risico's zijn. Denk hierbij ook aan ernstig zieke familieleden, zoals grootouders. Laat deze gezinnen weten dat je beschikbaar bent. Wees bereikbaar, telefonisch, via Skype, via Whatsapp. Gezinnen moeten zichtbaar zijn en blijven. Schroom niet om verwijzers in te schakelen en denk ook aan het inschakelen van gezinstherapieën zoals MDFT, MST en RGT.

SLOT

We spreken onze grote waardering en respect uit voor iedereen die zich in de instellingen inzet voor deze gezinnen. Blijf je werk uitvoeren met passie, bevlogenheid en een belangrijk element van GGW: het houden van hoop. We wensen jou en je organisatie daarbij veel inspiratie, energie en bevlogenheid.

Mail ons (zie de inzet) als je nog meer suggesties en goede voorbeelden hebt. Door kennis en informatie te delen, leren we samen wat werkt in deze uitzonderlijke situatie. Wij zullen daarmee zorgen voor een update of aanvulling van deze handreiking.

Voor consultatie rondom ervaringen met GGW tijdens de coronacrisis kunt u contact opnemen met Kees Mos, k.mos@stichtingjeugdinterventies.nl
Telnr.: 06-40059355

U kunt ook mailen met het MDFT-team van FC Teylingereind om praktijkervaringen wilt delen h.verdam@teylingereind.nl

AWRJ
www.awrj.nl
Contactpersoon: Eva Mulder,
e.mulder1@amsterdamumc.nl

SJI, www.stichtingjeugdinterventies.nl
SJI heeft veel expertise op het gebied van systeem-/gezinsgericht werken. Instellingen kunnen 'op maat' getraind worden en ook leidt men 'interne' trainers op .

